

1215

การศึกษาองค์ประกอบชุมชนเมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา

: กรณีศึกษาชุมชนย่านถนนนครนอก-นครใน สงขลา

นางสาว ตรึงจิต พิงรัมย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-634-310-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY ON URBAN ELEMENTS OF THE OLD TOWN FOR
CONSERVATION AND DEVELOPMENT : A CASE STUDY OF
NAKORN NOK - NAKORN NAI DISTRICT, SONGKHLA

Miss Tringjit Phungrassmee

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for The Degree of Master of Urban and Regional Planning

Department of Urban and Regional Planning

Graduate School

Chulalongkorn University

1996

ISBN 974-634-310-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การศึกษาองค์ประกอบชุมชนเมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา
: กรณีศึกษาชุมชนย่านถนนนครนอก นครใน สงขลา

โดย

นางสาวตรังจิต พึ่งรัมย์

ภาควิชา

การวางแผนภาคและเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุษฎี ทายตะคุ

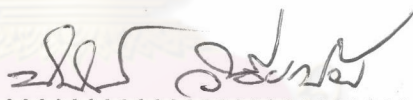
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ อุดสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ วิเชียรน้อย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดุษฎี ทายตะคุ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ เดชา บุญคำ)

..... กรรมการ

(อาจารย์ชวัลสรวง อติโพธิ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ตรังจิต พึ่งรัศมี : การศึกษาองค์ประกอบชุมชนเมืองเก่าเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา
กรณีศึกษาชุมชนย่านถนนนครนอก - นครใน สงขลา (A STUDY ON URBAN ELEMENTS OF
THE OLD TOWN FOR CONSERVATION AND DEVELOPMENT : A CASE STUDY OF
NAKORN NOK - NAKORN NAI DISTRICT, SONGKHLA)

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุษฎิ ทายตะคุ, 283 หน้า. ISBN 974-634-310-6

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของชุมชนเมืองเก่า ย่านถนนนครนอกนครในสงขลา โดยพิจารณาจากองค์ประกอบหลักที่เป็นลักษณะเฉพาะทางกายภาพและเสนอแนะแนวทางในการดำรงรักษาและปรับปรุงองค์ประกอบดังกล่าว ให้สอดคล้องกับแนวทางการการเจริญเติบโตของเมือง ในการศึกษาได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการศึกษาจินตภาพเมืองของ Kevin Lynch ประกอบกับเทคนิคการศึกษาองค์ประกอบเมืองของ Pual D. Spreiregen นำมาใช้วิเคราะห์และประเมินค่าองค์ประกอบชุมชนในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับเมืองและระดับพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาพบว่า ชุมชนเมืองเก่าย่านถนนนครนอก นครในประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ได้แก่ 1. สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เป็นองค์ประกอบที่แวดล้อมชุมชนซึ่งมีลักษณะพิเศษที่ไม่อาจพบได้ในสถานที่ใด ๆ นับได้ว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้เอื้อประโยชน์ต่อการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเป็นอย่างดี 2. มวลาอาคาร เป็นองค์ประกอบที่มีพัฒนาการสืบเนื่องมาโดยลำดับ จากการศึกษาพบว่า มวลาอาคารส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นตึกแถว เนื่องมาจากการที่ชุมชนมีฐานะเป็นย่านการค้า ลักษณะอาคารจะมีรูปแบบเฉพาะตัวแบบต่าง ๆ ตามยุคสมัย ทั้งแบบจีน ไทย และพัฒนาเป็นจีนปญุโรป แบบยุโรปและแบบร่วมสมัยในที่สุด ขนาดของมวลาอาคารจะมีสัดส่วน แบบ Domestic scale หรือสัดส่วน แบบที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่กลมกลืนตลอดไปทั้งย่าน 3. ที่ว่าง เป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งมีทั้งที่ว่างตามธรรมชาติที่เป็นขอบเขตทางด้านตะวันตกของชุมชน และที่ว่างภายในชุมชน ซึ่งมีลักษณะเป็นทางสัญจร และที่ว่างแบบปิดล้อมที่ใช้ประกอบกิจกรรมตามความเชื่อตลอดจนที่ว่างที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ใด ๆ จากการศึกษาพบว่าที่ว่างของชุมชน โดยเฉพาะภายในวัดศาลเจ้ามีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว ที่ว่างที่เป็นทางสัญจรบนถนนสายต่าง ๆ มีสัดส่วนและรูปแบบของสิ่งปิดล้อมที่มีคุณลักษณะที่พิเศษ ซึ่งมีคุณค่าต่างกันไป ตามความสมบูรณ์ของรูปแบบของสิ่งปิดล้อม ทะเลสาบ ซึ่งมีความงดงามตามธรรมชาตินับเป็นที่ว่างที่มีคุณค่าอีกแห่งหนึ่งที่อยู่ติดต่อกับชุมชน 4. กิจกรรม เป็นองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์อาคารและที่ว่างภายในชุมชน จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการอยู่อาศัย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความคึกคักน้อย ถัดมาได้แก่ กิจกรรมการค้าและอยู่อาศัย ซึ่งส่วนใหญ่มีความสำคัญไม่มากเนื่องจากมีเขตอิทธิพลระดับย่านเป็นส่วนใหญ่ กิจกรรมที่มีความสำคัญและมีเขตอิทธิพลในระดับเมือง ส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมตามความเชื่อ ฟังสังเกตว่ามีวัดและศาลเจ้าเป็นจำนวนมากในพื้นที่ 5. การสัญจร เป็นองค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จากการศึกษาพบว่าระบบการสัญจรภายในชุมชนเป็นระบบตาตารางที่ส่วนใหญ่มีขนาดเส้นทางที่ได้มาตรฐาน เหมาะสมกับขนาดและการใช้สอยภายในชุมชน จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ชุมชนเมืองเก่าย่านถนนนครนอก นครใน ในปัจจุบันมีองค์ประกอบชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสมควรได้รับการดำเนินการโดยเร่งด่วนเพื่อการปกป้องและดำรงรักษาไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีค่าของเมือง และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ผู้คนภายในชุมชน โดยกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์และนโยบายการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนในแผนพัฒนาเมืองต่อไป

ภาควิชา..... การวางแผนภาคและเมือง
สาขาวิชา..... การวางผังเมือง
ปีการศึกษา..... 2538

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##C435505 : MAJOR URBAN PLANNING

KEY WORD: URBAN ELEMENTS/OLD TOWN/CONSERVATION/DEVELOPMENT/SONGKHLA
TRINGJIT PHUNGRASSMEE : A STUDY ON URBAN ELEMENTS OF
THE OLD TOWN FOR CONSERVATION AND DEVELOPMENT :
A CASE STUDY OF NAKORN NOK-NAKORN NAI DISTRICT, SONGKHLA.
THESIS ADVISOR ASST.PROF DOOSADEE THAITAKOO, 283 pp.
ISBN 974-634-310-6

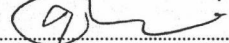
The purpose of this study is to present the value of Nakorn Nok-Nakorn Nai, Songkhla. The study was investigated form specific physical elements. It also aims to suggest ways to improve these elements for conservation and development in relation to the potential of the district and ways to develop town and city. The method of this study was applied from the studying techniques written by Kevin Lynch and by Paul D.Spreiregen. The method was used to examine the community elements in city level and district level. The results of this study show that there are five important elements on Nakorn Nok and Nakorn Nai District. 1. Natural Environment : The environment of this district is unques by cape, sea, lake and mountain therefor, effects the settlement of the community. 2. Urban Mass : Most of the urban mass are shophouses because this area is a commercial zone. The urban mass has its own characteristics according to the periods such as Chinese, Thai, Chino-European, European and Modern style. The scale of the urban mass is a domestic scale. 3. Urban space : The finding shows that the space in a temple and a Chiness sacred place are the most valuable. The corridor space on the roads has specific scales and specific patterns of enclosed buildings. The value of the space varies according to the completion of the enclosed buildings. 4. Urban Activity Area : The result indicates that most of the urban activity area is the residential zone which is less crowded. The rent urban activity area is the mixture of commercial and residential zone which is not very important because it is aninfluential area at the district level. The most important urban activity area which is an influential area at the city level is religion activity area. 5. Circulation Pattern : The study leveals that most of the circular pattern is standard and appropriate for using in the community. To conclude, Nakorn Nok-Nakorn Nai district of present has specific elements which worth conserving and developing. This should be done as quickly as possible to keep the valuable outhur of the district and promote the life quality of people there by using policy for conservation area in urban development plans.

ภาควิชา.....การวางแผนภาคและเมือง.....

สาขาวิชา.....การวางผังเมือง.....

ปีการศึกษา.....2538.....

ลายมือชื่อนิติ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลง ได้ด้วยความช่วยเหลือและความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย โดยเฉพาะผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุขุฎิ ทายตะคุ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้เป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเจ้าของตำราที่ผู้วิจัยได้อ้างอิงไว้ในบรรณานุกรมท้ายเล่ม ขอบพระคุณอาจารย์ประสงค์ เอี่ยมอนันต์, อาจารย์ชูวิทย์ สัจฉายา อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, อาจารย์ธีระ วรธนะปกรณ, อาจารย์ไพฑูรย์ เวศสุวรรณ อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, อาจารย์ทรงยศ วีระทวีมาศ หัวหน้าภาควิชาสถาปัตยกรรมไทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น กองโบราณคดี กรมศิลปากร สำนักงานเทศบาลเมืองสงขลา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและเอื้อเฟื้อข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้

นอกจากนี้ขอขอบคุณ คุณกฤติกา ธรรมสโร, คุณมงคล ชนินทรสงขลา ตลอดจนเจ้าของพื้นที่ชุมชนย่านถนนนครนอก นครใน ที่ได้เอื้อเฟื้อข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นอย่างดี

ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณ มารดา บิดา และสามี ที่เป็นกำลังสำคัญที่ช่วยผลักดันให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตรึงจิต พึ่งรัศมี
มีนาคม 2539

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญแผนที่.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ถ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
ขอบเขต.....	3
ขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	3
ขอบเขตเนื้อหา.....	3
ขั้นตอนและวิธีการศึกษา.....	5
นิยามศัพท์.....	5
ข้อจำกัดในการศึกษา.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
บทที่ 2 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วยการอนุรักษ์.....	8
1. แนวคิดและความหมายของการอนุรักษ์.....	9
2. เป้าหมายและหลักการในการอนุรักษ์.....	10
2.1 เป้าหมายของการอนุรักษ์.....	10
2.2 หลักการของการอนุรักษ์.....	11

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. ประเภทของการอนุรักษ์.....	11
4. ขบวนการอนุรักษ์.....	13
4.1 สิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์.....	13
4.2 ขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์.....	15
4.3 วิธีการดำเนินการอนุรักษ์.....	16
4.4 มาตรฐานการอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์ในเมือง.....	17
4.4.1 หลักการและเหตุผล.....	17
4.4.2 เกณฑ์มาตรฐานวิธีการและมาตรการในการอนุรักษ์.....	18
4.5 มาตรการและขั้นตอนในการปฏิบัติ.....	19
5. นโยบาย กฎหมาย และมาตรการควบคุมเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ เกี่ยวกับการอนุรักษ์.....	22
5.1 ผังเมืองสงขลา.....	22
5.2 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522.....	25
5.3 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504.....	25
5.4 พระราชบัญญัติส่งเสริมรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535.....	26
แนวคิดและทฤษฎีที่ว่าด้วยการศึกษารองคค์ประกอบชุมชน.....	27
1. การศึกษาจินตภาพของเมืองโดย Kevin Lynch.....	27
2. การศึกษารองคค์ประกอบชุมชนเมืองโดย Pual D. Spreiregen.....	30
สรุป.....	34
บทที่ 3 การศึกษาพัฒนาการและสภาพปัจจุบันของชุมชน	
พัฒนาการชุมชน.....	38
1. พัฒนาการเมืองสงขลาฝั่งหัวเขาแดง (ราวพุทธศตวรรษที่ 21-22).....	38
1.1 สภาพเศรษฐกิจ.....	39

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1.2 สภาสังคม.....	41
1.3 สภากายภาพ.....	41
2. พัฒนาการเมืองสงขลาฝั่งแหลมสน (พ.ศ. 2310-2379).....	41
2.1 สภาเศรษฐกิจ.....	42
2.2 สภาสังคม.....	42
2.3 สภากายภาพ.....	42
3. พัฒนาการเมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง (พ.ศ. 2379-2475).....	43
3.1 สภาเศรษฐกิจ.....	43
3.2 สภาสังคม.....	44
3.3 สภากายภาพ.....	44
4. พัฒนาการเมืองสงขลาในสมัยประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน)... ..	47
4.1 สภาเศรษฐกิจ.....	47
4.2 สภาสังคม.....	49
4.3 สภากายภาพ.....	49
สรุป.....	51
สภาพปัจจุบัน.....	54
1. ระดับภาค.....	54
1.1 สภาเศรษฐกิจ.....	54
1.2 สภาสังคม.....	55
1.3 สภากายภาพ.....	55
2. ระดับเมือง.....	56
2.1 สภาเศรษฐกิจ.....	56
2.2 สภาสังคม.....	58
2.3 สภากายภาพ.....	60
2.3.1 ทรัพยากรทางธรรมชาติ.....	60
2.3.2 ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น.....	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.3 การคมนาคม.....	61
2.3.4 การใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	64
2.3.5 โครงการพัฒนาเมืองสงขลา.....	68
2.4 ศักยภาพและข้อจำกัดชุมชนเมืองสงขลา.....	71
2.4.1 ศักยภาพ.....	71
2.4.2 ข้อจำกัด.....	72
2.5 แนวโน้มของการขยายตัวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสงขลา.....	75
3. ระดับย่านพื้นที่ศึกษา.....	75
3.1 สภาพเศรษฐกิจ.....	76
3.2 สภาพสังคมและวัฒนธรรม.....	78
3.3 สภาพกายภาพ.....	79
4. สรุบบทบาทของจังหวัดสงขลา.....	91
5. สรุบบทบาทของชุมชนเมืองสงขลา.....	93
6. สรุบบทบาทชุมชนย่านถนนนครนอก นครใน.....	94
บทที่ 4 การศึกษาจินตภาพเมืองและการประเมินคุณภาพองค์ประกอบชุมชน	
การศึกษาจินตภาพเมืองสงขลา.....	97
1. ลักษณะภูมิประเทศ.....	97
2. เส้นทาง.....	97
3. มุมมอง.....	100
4. ขอบเขต.....	102
5. ย่าน.....	102
6. จุดศูนย์รวม.....	104
7. ที่หมายตา.....	104
ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบในโครงสร้างทางจินตภาพของชุมชนเมืองสงขลา.....	105
การศึกษาองค์ประกอบชุมชนเมืองเก่าย่านถนนนครนอก นครใน.....	109

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1. องค์ประกอบชุมชนที่เป็นธรรมชาติ.....	111
1.1 ธรณีสัณฐาน.....	111
1.2 สภาพภูมิประเทศ.....	111
1.3 สภาพภูมิอากาศ.....	111
2. องค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น.....	112
2.1 กลุ่มอาคาร สิ่งปลูกสร้าง.....	112
2.1.1 ประเภทของมวลอาคาร.....	112
2.1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างมวลอาคารปกคลุมดินกับที่ว่าง.....	113
2.1.3 ขนาดและสัดส่วนของมวลอาคาร.....	120
2.1.4 ความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างมวลอาคารกับมนุษย์.....	123
2.1.5 ความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างอาคารกับสภาพ แวดล้อมโดยรอบ.....	124
2.1.6 ความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของมวลอาคาร.....	124
2.1.7 การประเมินคุณภาพของมวลอาคาร.....	136
2.1.7.1 คุณภาพทางด้านคุณสมบัติของมวลอาคาร.....	136
ก) คุณภาพทางด้านประวัติศาสตร์.....	136
ข) คุณภาพทางด้านสถาปัตยกรรม.....	143
2.1.7.2 คุณภาพของมวลอาคารด้านการรับรู้.....	144
ก) คุณภาพทางด้านการเป็นที่หมายตา.....	144
ข) คุณภาพทางด้านความต่อเนื่อง.....	144
ค) คุณภาพทางด้านความหมายต่อชุมชน.....	158
2.2 ที่ว่าง.....	162
2.2.1 ประเภทของที่ว่าง.....	162
2.2.2 ประเภทของที่ว่างตามรูปร่าง.....	163
2.2.3 ประเภทของที่ว่างตามลักษณะการใช้สอย.....	163
2.2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างที่ว่างกับมวลอาคาร.....	164

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.5 ลักษณะการปิดล้อมที่ว่าง.....	165
2.2.6 ขนาดและสัดส่วนของที่ว่าง.....	171
2.2.7 การประเมินคุณภาพของที่ว่าง.....	174
2.2.7.1 คุณภาพภายในตัวเอง.....	174
ก) คุณภาพทางด้านประโยชน์ใช้สอย.....	174
ข) คุณภาพทางด้านประวัติศาสตร์.....	175
2.2.7.2 คุณภาพทางการรับรู้.....	180
ก) ที่ว่างแบบทางยาว.....	180
ข) ที่ว่างแบบปิดล้อม.....	180
ค) ที่ว่างแบบปิดล้อมประเภทวัด.....	181
ง) ที่ว่างทางธรรมชาติ.....	181
2.3 กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	186
2.3.1 ประเภทของกิจกรรม.....	186
2.3.2 ความสำคัญของกิจกรรม.....	187
2.3.3 การวิเคราะห์ขนาดของกิจกรรม.....	188
2.3.4 การรวมกลุ่มของกิจกรรม.....	188
2.3.5 ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมกับรูปแบบการสัญจร.....	197
2.3.6 การประเมินคุณภาพของกิจกรรม.....	197
2.3.6.1 คุณภาพภายในตัวเอง.....	197
ก) คุณสมบัติของกิจกรรม.....	198
ข) คุณภาพทางด้านประวัติศาสตร์.....	199
2.3.6.2 คุณภาพทางการรับรู้.....	200
ก) คุณภาพทางการเป็นศูนย์รวม.....	200
ข) คุณภาพทางการเป็นย่าน.....	200
2.4 การสัญจร.....	201
2.4.1 ระบบถนน.....	208

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4.2 ขนาดของถนน.....	208
2.4.3 ขนาดลัดส่วนของระบบการสัญจร.....	210
2.4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ว่างเพื่อการสัญจร กับพื้นที่ชุมชน.....	210
2.4.5 ลำดับค้ำยกของถนนภายในชุมชน.....	210
2.4.6 ปริมาณการสัญจร.....	211
2.4.7 วิเคราะห์สถานการณ์บริเวณจุดตัด.....	217
2.4.8 วิเคราะห์พฤติกรรมการสัญจรของผู้คนภายในย่าน.....	219
2.4.9 ความสัมพันธ์ระหว่างการสัญจรกับกิจกรรมภายใน ชุมชน.....	220
2.4.10 การประเมินคุณภาพของการสัญจร.....	222
สรุป.....	225
สรุปคุณภาพองค์ประกอบชุมชน.....	238
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาองค์ประกอบ ชุมชนเมืองเก่าย่านถนนนครนอก นครใน พัฒนาการชุมชน.....	244
1. ลักษณะทางกายภาพ.....	245
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	246
3. ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม.....	246
สภาพปัจจุบัน.....	247
1. ลักษณะทางกายภาพ.....	247
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ.....	247
3. ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม.....	247
บทบาทของชุมชนเมืองเก่าย่านถนนนครนอก นครใน.....	248

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1. ระดับจังหวัด.....	248
2. ระดับเมือง.....	248
การศึกษาวิเคราะห์และประเมินคุณภาพองค์ประกอบชุมชน.....	249
1. ระดับเมือง.....	249
2. ระดับพื้นที่ศึกษา.....	250
ผลการศึกษาองค์ประกอบชุมชน.....	251
1. องค์ประกอบที่เป็นธรรม.....	251
2. องค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น.....	251
ปัญหาข้อจำกัด.....	253
1. ข้อจำกัดในระดับเมือง.....	253
2. ข้อจำกัดในระดับพื้นที่.....	254
ข้อเสนอแนะ.....	256
1. เป้าหมาย.....	256
2. วัตถุประสงค์.....	256
3. ข้อเสนอแนะ.....	256
3.1 นโยบายทางด้านการอนุรักษ์.....	256
3.1.1 ระดับเมือง.....	256
3.1.2 ระดับพื้นที่ศึกษา.....	257
3.2 นโยบายทางด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจ สังคม.....	264
3.3 นโยบายทางด้านการควบคุมและส่งเสริมให้เกิดผล ในทางปฏิบัติ.....	273
รายการอ้างอิง.....	280
ประวัติผู้เขียน.....	283

สารบัญแผนที่

	หน้า
แผนที่ 3.1	แสดงที่ตั้งของเมืองเก่าสงขลาในสมัยต่าง ๆ..... 39
แผนที่ 3.2	แสดงแผนผังชุมชนเมืองเก่าสงขลาในอดีต (พ.ศ. 2379)..... 42
แผนที่ 3.3	แสดงพัฒนาการและขยายตัว..... 52
แผนที่ 3.4	แสดงอาณาเขตเทศบาลเมืองสงขลา..... 57
แผนที่ 3.5	แสดงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ..... 60
แผนที่ 3.6	แสดงเส้นทางคมนาคมในปัจจุบัน..... 62
แผนที่ 3.7	แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนเมืองสงขลา ปี พ.ศ. 2538..... 65
แผนที่ 3.8	แสดงแนวโน้มการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต..... 69
แผนที่ 3.9	แสดงย่านสำคัญและการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่..... 81
แผนที่ 3.10	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของเมืองเก่าใน พ.ศ. 2379 กับเมืองในปัจจุบัน..... 82
แผนที่ 3.11	แสดงทิศทางการจราจรในย่านถนนนครนอก นครใน และพื้นที่โดยรอบ..... 83
แผนที่ 3.12	แสดงที่ตั้งกิจกรรมสำคัญภายในย่านถนนนครนอก นครใน..... 87
แผนที่ 3.13	แสดงแผนที่ภาษีที่ดิน ในเขตเทศบาลเมืองสงขลา..... 95
แผนที่ 4.1	แสดงองค์ประกอบทางธรรมชาติที่แวดล้อมชุมชน..... 99
แผนที่ 4.2	แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพประเภทเส้นทาง มุมมอง..... 101
แผนที่ 4.3	แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพประเภทขอบเขต ย่าน..... 103
แผนที่ 4.4	แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพประเภทที่หมายตาหลัก..... 105
แผนที่ 4.5	แสดงองค์ประกอบทางจินตภาพเมือง โดยรวม..... 107
แผนที่ 4.6	แสดงพื้นที่ที่มีความเด่นชัดทางจินตภาพ..... 108
แผนที่ 4.7	แสดงพื้นที่ที่มีข้อจำกัดทางจินตภาพ..... 110
แผนที่ 4.8	แสดงจำนวนชั้นของอาคาร..... 117
แผนที่ 4.9	แสดงมวลอาคารคลุมดินตามสภาพปัจจุบัน..... 119

สารบัญแนบที่ (ต่อ)

	หน้า
แผนที่ 4.10 แสดงค่า FAR ตามสภาพปัจจุบัน.....	121
แผนที่ 4.11 แสดงขนาดและสัดส่วนของมวลอาคาร.....	122
แผนที่ 4.12 แสดงรูปแบบทางสถาปัตยกรรม.....	128
แผนที่ 4.13 แสดงอาคารแบบไทย ถนนนครนอก.....	129
แผนที่ 4.14 แสดงอาคารแบบจีน ถนนนครใน.....	130
แผนที่ 4.15 แสดงอาคารแบบจีน ถนนนครใน.....	131
แผนที่ 4.16 แสดงอาคารศาลเจ้าจีนบนถนนนางงาม.....	132
แผนที่ 4.17 แสดงอาคารแบบซิโน-โปรตุกีส (ยูโรเปียน) ถนนนครนอก.....	133
แผนที่ 4.18 แสดงอาคารแบบซิโน-ยูโรเปียน ถนนนครนอก.....	134
แผนที่ 4.19 แสดงอาคารแบบซิโน-ยูโรเปียน ถนนนางงาม.....	135
แผนที่ 4.20 แสดงอาคารแบบร่วมสมัย (โมเดิร์น) บนถนนนครนอก.....	137
แผนที่ 4.21 แสดงอาคารแบบยุโรป บนถนนหนองจิก.....	138
แผนที่ 4.22 แสดงรูปด้านตั้งของมวลอาคารในพื้นที่ศึกษา.....	139
แผนที่ 4.23 แสดงคุณภาพ Mass ทางด้านประวัติศาสตร์.....	140
แผนที่ 4.24 แสดงความสัมพันธ์ของรูปแบบสถาปัตยกรรม.....	141
แผนที่ 4.25 แสดงคุณภาพ Mass ทางด้านรูปทางสถาปัตยกรรม.....	142
แผนที่ 4.26 แสดงที่หมายตาอันเนื่องมาจากการตั้ง.....	145
แผนที่ 4.27 แสดงที่หมายตามอันเนื่องมาจากลักษณะอาคาร.....	146
แผนที่ 4.28 แสดงที่คุณภาพ Mass ทางด้านที่หมายตา.....	156
แผนที่ 4.29 แสดงคุณภาพความต่อเนื่องของมวลอาคาร.....	157
แผนที่ 4.30 แสดงคุณภาพ Mass ทางด้านความหมายต่อชุมชน.....	159
แผนที่ 4.31 แสดงสรุปคุณภาพมวลอาคาร.....	160
แผนที่ 4.32 แสดงปัญหาด้าน Mass.....	161
แผนที่ 4.33 แสดง Open & Urban Space.....	166
แผนที่ 4.34 แสดงประเภทที่ว่างของชุมชนตามประโยชน์ใช้สอย.....	167

สารบัญแนที่ (ต่อ)

	หน้า
แผนก 4.35 แสดงลักษณะการปิดล้อม.....	173
แผนก 4.36 แสดงคุณภาพทางด้านประโยชน์ใช้สอยของที่ว่างแบบปิดล้อม.....	178
แผนก 4.37 แสดงความสำคัญของผังบริเวณในประวัติศาสตร์.....	179
แผนก 4.38 แสดงคุณภาพทางด้านประวัติศาสตร์ของที่ว่างแบบปิดล้อม.....	182
แผนก 4.39 แสดงคุณภาพทางการปิดล้อมที่ว่าง.....	183
แผนก 4.40 แสดงสรุปคุณภาพที่ว่าง.....	184
แผนก 4.41 แสดงปัญหาทางด้านที่ว่าง.....	185
แผนก 4.42 แสดงประเภทของกิจกรรม.....	192
แผนก 4.43 แสดงความถี่ของกิจกรรม.....	193
แผนก 4.44 แสดงเขตอิทธิพลของกิจกรรม.....	194
แผนก 4.45 แสดงการรวมกลุ่มของกิจกรรม.....	195
แผนก 4.46 แสดงคุณสมบัติของกิจกรรม.....	196
แผนก 4.47 แสดงคุณภาพกิจกรรมด้านประวัติศาสตร์.....	203
แผนก 4.48 แสดงคุณภาพของกิจกรรมทางด้านความเป็นศูนย์รวม.....	204
แผนก 4.49 แสดงคุณภาพของกิจกรรมด้านความเป็นย่าน.....	205
แผนก 4.50 แสดงสรุปคุณภาพกิจกรรม.....	206
แผนก 4.51 แสดงปัญหาด้านกิจกรรม.....	217
แผนก 4.52 แสดงลักษณะการสัญจรบริเวณถนนคนนอก, ใน และพื้นที่ต่อเนื่อง.....	212
แผนก 4.53 แสดงลักษณะทางเท้า.....	213
แผนก 4.54 แสดงลำดับค้ำยของเส้นทาง.....	214
แผนก 4.55 แสดงปริมาณการสัญจรในเวลาปกติ.....	215
แผนก 4.56 แสดงประเภทของการสัญจร.....	216
แผนก 4.57 แสดงอันดับความคับคั่งของการสัญจรบริเวณทางแยก.....	221
แผนก 4.58 แสดงคุณภาพการสัญจรทางด้านประโยชน์ใช้สอยในการสัญจรด้วยรถ.....	227
แผนก 4.59 แสดงคุณภาพการสัญจรโดยทางเท้า.....	228

สารบัญแผนที่ (ต่อ)

	หน้า
แผนที่ 4.60 แสดงคุณภาพการสัญจรทางด้านประวัติศาสตร์.....	229
แผนที่ 4.61 แสดงคุณภาพการสัญจรด้านการรับรู้.....	230
แผนที่ 4.62 แสดงสรุปคุณภาพการสัญจร.....	231
แผนที่ 4.63 แสดงปัญหาทางด้านการสัญจร.....	232
แผนที่ 4.64 แสดงสรุปคุณภาพองค์ประกอบชุมชน.....	243
แผนที่ 5.1 แสดงข้อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาในระดับเมือง.....	258
แผนที่ 5.2 แสดงข้อเสนอแนะด้านการกำหนดระดับความเข้มข้นในการอนุรักษ์.....	259
แผนที่ 5.3 แสดงแนวคิดในการกำหนดรูปทรงมวลอาคารในบริเวณที่มีความเข้มข้นของการ อนุรักษ์ในระดับปานกลาง ต่ำ.....	265
แผนที่ 5.4 แสดงแนวคิดเกี่ยวกับระขะมองและมุมมอง เพื่อกำหนดความสูงของอาคาร.....	269
แผนที่ 5.5 แสดงรูปจำลอง ภาพตัวอย่างการพัฒนามวลอาคารตามข้อเสนอแนะ.....	270
แผนที่ 5.6 แสดงโครงการนำร่องในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนา.....	271
แผนที่ 5.7 แสดงโครงการนำร่อง 1 การจัดระบบการสัญจรภายในชุมชนย่านถนนนครนอก นครใน.....	272

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 4.1 แสดงองค์ประกอบทางธรรมชาติที่แวดล้อมชุมชน.....	98
ภาพที่ 4.2 แสดงอาคารแถวแบบจีน และแบบร่วมสมัย.....	114
ภาพที่ 4.3 แสดงพระอุโบสถวัดกลางซึ่งอาคารมีขนาดสัดส่วนแบบ HEROIC SCALE.....	115
ภาพที่ 4.4 แสดงโรงภาพยนตร์หลักศูนย์รวมกิจกรรมในยามค่ำคืน.....	115
ภาพที่ 4.5 แสดงท่าเรือและโกดังบนถนนนครนอก.....	116
ภาพที่ 4.6 แสดงอาคารแบบไทยบนถนนนครนอก.....	126
ภาพที่ 4.7 แสดงอาคารแบบจีนและแบบร่วมสมัยบนถนนนครนอก.....	127
ภาพที่ 4.8 แสดงอาคารแบบชิโน-ยูโรเปียน และแบบร่วมสมัยบนถนนนครใน.....	127
ภาพที่ 4.9 แสดงที่หมายตาบริเวณหัวถนนนครนอก.....	150
ภาพที่ 4.10 แสดงที่หมายตาบริเวณหัวถนนนครนอก.....	150
ภาพที่ 4.11 แสดงมุมมองจากถนนสายบุรี.....	151
ภาพที่ 4.12 แสดงมุมมองจากถนนสายบุรี.....	151
ภาพที่ 4.13 แสดงมุมมองทางถนนพิทลุง.....	152
ภาพที่ 4.14 แสดงสภาพโกดังที่ไม่ได้ใช้งาน.....	152
ภาพที่ 4.15 แสดงมุมมองจากถนนนครใน.....	153
ภาพที่ 4.16 แสดงปัญหาความต่อเนื่องของอาคาร.....	153
ภาพที่ 4.17 แสดงปัญหาความทรุดโทรมของมวลาอาคาร บริเวณถนนนครนอก.....	154
ภาพที่ 4.18 แสดงปัญหารูปแบบมวลาอาคารสมัยใหม่.....	154
ภาพที่ 4.19 แสดงซากกำแพงเมืองโบราณ.....	155
ภาพที่ 4.20 แสดงอาคารที่บริเวณหัวถนนนครนอกด้านทิศเหนือ.....	155
ภาพที่ 4.21 แสดงสัดส่วนการปิดล้อมที่ว่างภายในชุมชน.....	169
ภาพที่ 4.22 แสดงการปิดล้อมที่ว่างภายในถนนนางงาม.....	169
ภาพที่ 4.23 แสดงด้านหน้าของประตูวัดกลาง.....	170
ภาพที่ 4.24 แสดงศาลาการเปรียญวัดกลาง.....	170

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ 4.25 แสดงที่ว่างแบบปิดล้อมบริเวรหน้าศาลเจ้าจีน และศาลหลักเมือง.....	176
ภาพที่ 4.26 แสดงกิจกรรมบริเวรหน้าศาลเจ้า.....	177
ภาพที่ 4.27 แสดงกิจกรรมการค้าเครื่องสังฆภัณฑ์บนถนนนครใน.....	189
ภาพที่ 4.28 แสดงกิจกรรมการค้าบนถนนนางงาม.....	190
ภาพที่ 4.29 แสดงกิจกรรมการจอดเรือตามริมฝั่งทะเลสาบ.....	191
ภาพที่ 4.30 แสดงปัญหาความขัดแย้งของกิจกรรม.....	202
ภาพที่ 4.31 แสดงอุปกรณ์ถนนที่สร้างบรรยากาศต่อการสัญจร.....	202
ภาพที่ 4.32 แสดงการสัญจรโดยยวดยานทุก ๆ ชนิด บริเวณถนนนครนอก.....	226
ภาพที่ 4.33 แสดงด้านหน้าของมวลดอาคาร แบบชิโน-ยูโรเปียนยุคหลัง.....	234
ภาพที่ 4.34 แสดงอาคารแบบยุโรปบนถนนหนองจิก.....	234
ภาพที่ 4.34ก. แสดงสภาพมวลดอาคารที่มีรูปแบบเฉพาะตัวบนถนนนครใน.....	235
ภาพที่ 4.35 แสดงอาคารแถวบริเวณถนนนครใน.....	236
ภาพที่ 4.36 แสดงมุมมองจากถนนนครในติดกับถนนยะหริ่ง.....	239
ภาพที่ 4.37 แสดงกิจกรรมในย่านบนถนนนครใน.....	240
ภาพที่ 4.38 แสดงกิจกรรมบนถนนพัทลุง.....	241
ภาพที่ 4.39 แสดงการปิดล้อมที่ว่างบนถนนหนองจิก.....	242
ภาพที่ 4.40 แสดงมุมมองจากถนนหนองจิก.....	242
ภาพที่ 5.1 แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดความสูงอาคาร บนถนนนครใน.....	266
ภาพที่ 5.2 แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดความสูงอาคาร บนถนนนครนอก.....	267
ภาพที่ 5.3 แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดความสูงอาคาร บนถนนไทรบุรี.....	268